

dentur omnes personæ ecclesiasticæ nullam ordinem habentes, quia in ordine hierarchico sunt in inferiori gradu, juxta cap. *A subdiacono*, 93 dist., cum similibus. Secundo dicere possumus, per minores intelligi scholares (ut ait Glossa, et late exponit Panormitanus), vel juvenes destinati ministerio vel servitio Ecclesiæ, non tamen omnino laici, sed habentes saltem primam tonsuram. Atque ita nomine clerici in illo textu solum intelligitur ille, qui aliquo vero ordine insignitus est, ut habeat locum illa disjunctio, *aut ullum clericum, aut minorem Ecclesiæ*. Neque hic usus illius vocis est novus, nam olim inter clericos, solum usque ad ostiarios numerabantur, ut patet in capite 1, decima septima dist., et in dict. cap. *A subdiacono*.

12. *Ad c. Ecclesiarum*. — Neque etiam obstat dictum cap. *Ecclesiarum servos*, quia ibi non agitur de quibuscumque famulis conductitiis, aut liberis servientibus, sed de servis perpetuis, ut ibi Glossa et alii exponunt, et Panorm. ac Felin., in dicto c. 2, de Foro compet. Dicuntur autem ibi a Concilio Toletano III, hujusmodi servi esse immunes ab oneribus et officiis, tam publicis quam privatis, laicorum, quia invitis dominis non possunt cogi. Quod quidem, quantum attinet ad privata obsequia laicorum, pertinet ad rationem justitiæ; nullus enim privatus juste potest alienum servum ad sibi serviendum compellere. Altera vero pars, de publicis oneribus et officiis, ad exemptionem a tributis reducitur, juxta superius declarata. Nam mancipia Ecclesiarum, imo et clericorum a tributis exempta sunt in l. 1, Cod. de Episcop. et Clericis. Et ratio est, quia servi, seu mancipia inter bona domini computantur, et ideo sicut alia bona clericorum exempta sunt a tributis, vel sicut domus, equi, aut boves clericorum a publicis oneribus exempta sunt, ita etiam servi. Unde hæc exemptio non est per se et directe concessa personis servorum, sed redundat ex privilegio clericis concesso, quia onus impositum servo redundaret in dominum, et ita esset contra immunitatem ejus.

CAPUT XXX.

AN PRIVILEGIUM IMMUNITATIS CLERICORUM AB ALIQUO HOMINE REVOCARI POSSIT?

1. Hactenus explicuimus omnes causas et effectus hujus immunitatis ecclesiasticæ, de qua tractamus; nunc de proprietatibus ejus

consequenter dicendum videbatur. Si quis tamen diligenter consideret quæ inter explicandas causas et effectus hujus privilegii dicta sunt, fere omnes proprietates, quæ in illo spectari possunt, declaratas inveniet. Nam imprimis ex dictis colligitur, privilegium hoc esse divinum, id est, a Deo ipso concessum, quæ magna dignitas est talis privilegii, a qua consequenter habet ut et immutabile in universali seu simpliciter sit, et ut etiam ex parte non sine magna et justa causa possit auferri, ut in capit. 28 attigimus, et paulo post amplius declarabimus. Deinde habemus ex dictis, privilegium hoc non esse juris privati, sed publici, non solum quia in publicam utilitatem universalis Ecclesiæ latum est, sed etiam quia utriusque juri canonico et civili insertum est, ideoque eminentiori modo habet prærogativas omnes, quas privilegia in corpore juris inserta habere solent, ut ex generali doctrina de privilegiis suppono. Tertio haberi potest ex dictis, privilegium hoc maxime favorabile esse, quia imprimis favet religioni, cuius jus summo favore dignum est, ut sensit etiam jureconsultus, in l. *Sunt personæ*, ff. de Religios. et sumptib. funer. Ac deinde non in favorem unius loci, vel provinciæ, aut gentis, sed ob augmentum et decentiam divini cultus, et honorem totius ecclesiastici status institutum est. Unde etiam fit regulas omnes, quæ de ampliandis favoribus in jure latæ sunt, ad hoc privilegium applicandas esse. Quarto denique concludi potest ex dictis, privilegium hoc non personale tantum esse, sed reale, quia non intuitu alicujus personæ, sed dignitatis Pontificiæ et totius clericatus concessum est, ut dicitur in c. *Si diligenti*, de Foro compet., et ex dictis de finali causa et ratione hujus privilegii est manifestum. Unde tandem fit hoc privilegium non extingui cum persona, sed de se perpetuum esse, nam hæc proprietates privilegia realia comitari solet.

2. De his ergo proprietatibus, ultima excepta, nihil nobis dicendum superest, sed juxta generalia principia et doctrinas de privilegiis explicandæ et amplificandæ sunt. Solum circa perpetuitatem declarandum superest, quanta illa sit, et an omnem modum amissionis, ablationis, seu desitionis talis privilegii excludat. Perpetuum enim dicitur quod incorruptibile est, vel, si latius loquamur, quod saltem non corrumpitur, nec finem habet. Si ergo hoc privilegium perpetuum est, amitti non poterit, nec auferri. In contrarium vero est, quia multa sunt alia privilegia, quæ dicuntur

perpetua, et desinere possunt. Solet enim privilegium dici perpetuum, quoties vel adhæret rei de se perpetuæ, ut fundo, vel, si adhæret personæ, non cum vita illius extinguitur, sed ei perpetuo succedi potest, et nihilominus talia privilegia tolli vel amitti possunt, per superiorem potestatem, aut efficacem aliquam voluntatem, actionemve contrariam. Videndum itaque superest an major sit hujus privilegii perpetuitas, quod non potest commodius fieri, quam explicando an modus aliquis, quo solent privilegia desinere, in hoc privilegio immunitatis locum habeat.

3. *Tres modi privilegium amittendi*. — *Privilegium hoc immunitatis per lapsum temporis, vel mortem concedentis amitti nequit*. — Oportet ergo præ oculis habere modos quibus privilegia destruuntur, quos nunc ad tres reducimus, qui sunt revocatio privilegii, renunciatio ejusdem, usus ei contrarius, et per hos modos breviter discurremus. Nam duo alii modi corruptionis, qui in aliis privilegiis humanis accidere solent, scilicet, vel per lapsum temporis, vel per mortem concedentis, per se notum est in hoc privilegio cadere non posse. Alius vero modus, qui dici solet per abusum, quomodo circa hoc privilegium interdum contingat, in superioribus capitibus explicatum est, declarando quomodo privatio clericalis privilegii interdum sit pœna. Et ad hoc etiam reducitur, quod per mutationem clericalis status, interdum etiam amittitur, vel minuitur modis supra declaratis; quamvis ille non tam proprie dicatur abusus, quam mutatio subjecti, per quam interdum solet accidens corrumpi. Et ita posset etiam illa privatio reduci ad cessationem causæ intrinsicæ, a qua hoc privilegium pendet, qui est alius modus quo solent privilegia amitti, et illa tantum consideratione potest in hoc privilegio locum habere. His igitur prætermisissis,

4. *Prima conclusio*. — Dico primo: hoc privilegium ita est perpetuum, ut etiam irrevocabile sit. Assertio est communis et certa, quæ in hunc modum breviter ostenditur, quia privilegium hoc, maxime a Deo, vel a rege temporali, seu imperatore, vel a Pontifice Summo revocari posset; in nullo enim alio talis potestas cum aliquo apparenti fundamento cogitari potest. Probat ergo assertio de singulis. Et imprimis de Deo nulla est controversia, nam si velit, potest omnia mutare; si autem velle, repugnet promissioni ejus, non volet, neque potest velle in sensu composito, ut aiunt, quia non potest esse infidelis, neque se ipsum ne-

gare. Ita ergo in præsentī privilegium hoc, quatenus ab ipso Deo concessum est, simpliciter irrevocabile ab ipso dici potest. Quia si datum est positivo jure divino legis gratiæ, sicut ipsa lex gratiæ data est simpliciter, et cum absoluta promissione perpetuitatis, utique quamdiu mundus duraverit, ita etiam hoc jus immunitatis ecclesiasticæ ex absoluta voluntate Dei, et sine ulla subintellecta conditione perpetuo stabilitum est, quamdiu sacerdotium novæ legis cum mundo duraverit; ergo eodem modo est hoc privilegium perpetuum et irrevocabile. Nam in fine mundi non revocabitur, sed, cessante illius fundamento ac fine, seu necessitate, consequenter cessabit. Si vero privilegium hoc est a Deo solum ratione juris naturalis, sic magis ab intrinseco irrevocabile est, quamdiu fundamentum et materia illius juris eadem perduraverint, ut per se clarum est, et in libr. 2 de Legibus latius est declaratum.

5. *An per reges possit hoc revocari*. — *Ratio dubitandi*. — De secundo puncto, scilicet, de regibus temporalibus, major est difficultas. Primo, quia jus hoc sub ea ratione humanum et civile est, ac subinde mutabile. Secundo, quia unaquæque res per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur; ergo quatenus hoc privilegium per voluntatem regis constitutum est, retractari potest, quia voluntas regis terreni mutabilis est. Hæc est enim ratio ob quam cætera privilegia humana revocari possunt. Tertio, quia sæpe imperatores talia privilegia revocarunt, ut sumitur ex Gratiano, in c. *Omnes*, § *Hæc si quis*, 11, q. 1, et ex l. *Si quis curialis*, C. de Episc. et Cleric., et ex l. *Neminem*, et ex Authent. *Quas actiones*, C. de Sacros. eccles., et ex l. 19 de Episc. et Cleric., in Codice Theodosiano. Et in legibus particularium regnorum inveniuntur leges similes, quibus exemptio clericorum saltem ex parte revocatur. Quarto, quia reges, qui nunc vivunt, dicere possunt non concessisse tale privilegium, neque suos antecessores ipsorum juri præjudicare potuisse.

6. *Probat conclusio etiam quoad reges*. — Nihilominus dicendum est privilegium hoc non posse per voluntatem temporalium principum revocari. Quæ assertio duobus modis potest intelligi. Primo, non posse revocari absolute et simpliciter, etiam quatenus per Dei vel Pontificum voluntatem constitutum est; alio modo intelligi potest, etiam quoad id in quo potuit a principibus temporalibus propria voluntate donari. In priori sensu assertio quoad

Deum per se nota est; quoad Pontifices autem sequitur evidenter ex principiis supra positis, neque alia probatione indiget. Nam Pontifex potest clericos eximere a sæculari potestate, etiam temporalibus principibus invitis, ut in superioribus ostensum est; ergo non possunt reges revocare privilegium fori seu exemptionis, ut a Pontificibus concessum, quia sicut tale privilegium non pendet a voluntatibus principum in fieri, ita neque in duratione seu conservatione sua. Et confirmatur, quia non potest inferior mutare jus a superiore statutum, vel auferre jus a superiore concessum; sed Pontifices constituerunt hoc jus immunitatis, quatenus sunt superiores regibus temporalibus, saltem indirecte, per spiritualem potestatem, ut in superioribus declaratum est; ergo non potest per principes temporales mutari. Neque contra hanc partem procedunt rationes dubitandi, neque in illa est controversia inter auctores catholicos, nisi forte apud illos, qui negant posse Pontificem propria potestate et sine consensu principum exemptionem concedere. Sed illa sententia et paucorum est, et certe improbabilis, et quod ad rem maxime spectat, illimet auctores, qui illam defendunt, nihilominus docent exemptionem semel introductam cum consensu regum non posse ab eisdem regibus revocari; in hoc vero loquuntur juxta posteriorem sensum assertionis a nobis propositum.

7. Procedit ergo assertio etiam in secundo sensu supra explicato, qui sensus per hanc conditionalem declaratur, nam licet hoc privilegium haberet suam primam originem a liberali donatione principum, non posset per illos revocari. Vel aliter exponi potest, si Pontifex intelligatur nunc habere triplicem modum jurisdictionis super clericos in criminalibus et civilibus. Unus modus est jurisdictionis temporalis directe datæ a Deo in tales personas. Alius est jurisdictionis indirectæ ex vi potestatis spiritualis, et has sine dubio non habet a regibus, et ita neque auferri per eos possunt. Tertius modus est jurisdictionis directæ in tali materia circa tales personas, quam habuerint Pontifices ex donatione imperatorum, quia, ut supra dicebamus, eximendo clericos a sua directa jurisdictione temporali, non reliquerunt eos exleges, seu absque directo superiore in temporalibus, sed jurisdictionem suam directam in Pontifices transtulerunt. Dicimus ergo, etiam hoc posito, non posse principes amplius auferre jurisdictionem illam a Pontificibus, et sibi ite-

rum eam resumere, præsertim ipsis Pontificibus non consentientibus. Quæ sententia sic exposita communis est. Innocentius, in cap. *Novit*, de Judiciis, et ibi Panormit., n. 23; Felinus, c. 1 de Constitution., n. 19, vers. *Alius casus*, et in capite primo de Prob., et hi duo plures alios antiquos referunt. Idem Hostiens., in dicto c. *Novit*, n. 2, et in Sum., tit. de Immun. ecclesiar., § *Sed nec illa*; et Alvarus Pelagius, lib. 1 de Planet. eccles., c. 44; et Driedo, libro primo de Libert. Christian., cap. 9; Covarruvias, Pract., c. 31; Soto, in 4, d. 23, quæst. 2, art. 2, conclus. 6; Molin., 1 tom. de Justit., disputation. 31. Et idem defendunt Medina et Palacius, etiam si alias existimaverint exemptionem hanc non aliter quam ex donatione principum incepisse.

8. Fundatur autem primo hæc veritas in quodam principio in materia de Privilegiis recepto, quod privilegium vel superiori vel æquali concessum non potest amplius a concedente revocari. Et ratio est, quia tale privilegium transit in pactum, ut juristæ aiunt; pacta autem servanda sunt, etiam cum subditis, nedum cum non subditis, et multo magis cum superioribus. Vel aliter magis rationem explicando, licet in idem redeat, quia talis concessio potius est donatio quædam quam privilegium, ut recte dixit Driedo; est enim, ut paulo antea explicavi, collatio quædam jurisdictionis propriæ, a se illam auferendo, et in alium transferendo; hæc autem quædam donatio est. Item quia inferior non potest dare privilegium superiori, quasi exercendo jurisdictionem in ipsum, cum illam non habeat; ergo solum potest id facere, paciscendo vel donando. Talis autem donatio completa et acceptata non potest a donante revocari, invito donatario, quia post donationem jam non est dominus rei qui eam donavit, sed cui donata est; nemo autem potest auferre rem alterius, invito domino. Et confirmatur ac declaratur, quia si princeps posset talem donationem revocare, aut esset per dominium, seu potestatem dominativam, aut per potestatem jurisdictionis, nullus enim alius titulus justus cogitari potest. Non per dominium, nam hoc amissum est per donationem seu talis privilegii concessionem; præcedens autem dominium, quod jam non est, nullam potestatem seu facultatem moralem relinquit. Supponimus enim privilegium esse simpliciter et absolute concessum absque aliqua conditione, nam si illam includeret, ob

eam non impletam posset interdum prior dominus donationem revocare, quia tunc non omnino priori dominio renunciavit; hic autem non ita est, sed exemptio pure et absolute facta est; ergo propter præcedens dominium revocari non potest. Neque etiam per potestatem jurisdictionis, quia nullam habet unus princeps in suum superiorem, cum in æqualem sibi non subditum illam non habeat, ut ex terminis constat; ergo.

9. *Evasio. — Refellitur.* — Hoc autem principium, quod sine dubio evidens est, recte in præsentis puncto applicatur, quia hoc privilegium, ut manare intelligitur a principibus sæcularibus, datum est non subditis et superiori, nimirum, clericis, ecclesiis, Pontifici. Dices, imo datum esse subditis, si supponamus ante concessionem hanc clericos fuisse principibus laicis subditos in temporalibus. Respondendo, privilegium hoc partim intelligi concessum omnibus ecclesiasticis inferioribus Pontifici, partim ipsi summo Pontifici; illis, a sua jurisdictione eos eximendo, huic, supremam jurisdictionem temporalem directam circa tales personas in ipsum transferendo. Juxta priorem ergo considerationem, fateor privilegium concessum esse subditis. At per eandem concessionem facti sunt non subditi, et consequenter privilegium factum est irrevocabile a concedente, quia jam inest non subditis, et ideo nec per potestatem jurisdictionis potest laicus illos accepto beneficio privare, quia nec dominium habet in homines liberos, nec jurisdictionem in non subditos, nec justum titulum illam iterum usurpandi. Juxta posteriorem autem considerationem privilegium hoc datum est non subdito, etiam antecedenter, quia Pontifex jure divino est exemptus, ac proinde non subditus imperatori; imo etiam superiori datum est, quia Pontifex superior est imperatore, etiam in temporalibus, saltem indirecte, et illi ut supremo Pastori data est etiam directa jurisdictione temporalis in clerum, ut commodius et liberius (ut ita dicam) illum in temporalibus regere et judicare possit. Et ita generale illud principium omnibus modis respectu Pontificis locum habet.

10. *Nullum privilegium, Ecclesiæ semel concessum, per sæcularem potestatem revocari potest.* — Adde denique non solum in hoc privilegio, sed etiam in omnibus aliis concessis Ecclesiæ non tantum ab imperatoribus vel regibus, sed etiam a quibuscumque principibus vel dominis, habere locum principium illud

sub terminis universalioribus propositum, quod nullum privilegium, per quæcumque potestatem temporalem, etiam non supremam, concessum Ecclesiæ, et ab ipsa acceptatum, potest per civilem potestatem, etiam supremam, revocari. Ratio est fundata in alio jure divino, quo omnia bona ecclesiastica a jurisdictione omnique potestate sæcularium principum exempta sunt, ut supra ostensum est. Ex quo principio ita colligimus: privilegium Ecclesiæ concessum, eo ipso quod incipit esse in possessione et usu Ecclesiæ, inter bona ecclesiastica computatur, ut per se constat; sed princeps sæcularis, quantumvis supremus, nullam habet potestatem super ecclesiastica bona; ergo nec potest quidquam circa privilegia ecclesiastica disponere; ergo multo minus illa revocare aut auferre poterit.

11. Et declaratur per comparisonem ad alia bona magis sensibilia et corporalia; nam si imperator fundum, castrum, aut civitatem Ecclesiæ donavit, non potest amplius illam auferre, sicut non potuit Constantinus donationem Urbis et aliorum bonorum, quam Ecclesiæ Romanæ fecit, revocare, aut circa bona illa quidquam disponere, quia jam ecclesiastica facta sunt; ergo similiter non potuit jurisdictionem, quam semel in Ecclesiam transfudit, revocare, aut iterum usurpare. Atque hoc exemplo utitur Hostiensis in hac materia, optimeque rem declarat; nam, licet jurisdictione, etiam temporalis, magis incorporea sit quam prædium, verbi gratia, nihilominus inter bona humana et temporalia computatur, sicut etiam aliæ actiones vel jura, quæ a jurisperitis bona incorporalia nominantur; ergo postquam hæc transeunt in dominium Ecclesiæ, omnia fiunt ecclesiastica bona, ac proinde eandem immunitatem jure divino induunt. Unde idem exemplum et argumentum sumi potest ex bonis a quocumque inferiori seu privato domino Ecclesiæ donatis; nam, postquam donatio habuit suum effectum, nec donator, nec rex temporalis potest illa contingere, nisi quantum jura canonica disponunt, vel si quid fuerit in donatione ipsa per aliquod justum pactum exceptum; ergo idem est de quocumque privilegio in temporalibus Ecclesiæ dato a potestate civili, nam quæcumque gradus vel ordinis sit, revocari non potest per quæcumque potestatem civilem, licet superior, vel etiam suprema sit.

12. *Privilegium immunitatis ne limitari quidem per civilem potestatem posse.* — Am-

pliatur præterea quoad hanc partem regula posita, quia non solum non potest hoc privilegium fori per potestatem civilem integre revocari, verum etiam neque ex parte diminui, vel limitari aut restringi; imo nec restricte declarari cum legis auctoritate potest virtute solius civilis potestatis. Hoc totum sequitur evidenter ex rationibus et discursibus factis, quia circa bona et jura ecclesiastica nulla est laicis tributa potestas; ergo similiter circa privilegium ecclesiasticum, vel jurisdictionem semel in Ecclesiam translata nihil potest sæcularis potestas; ergo nec diminuere, nec restringere, nec legem aliquam, quæ in præjudicium illius cedat, ferre potest. Et similiter potest hic illud principium applicari, quod nullus, etiam si sit rex supremus, potest minuere, vel aliquid disponere de privilegiis vel juribus alterius regis, vel cujuscumque personæ non subditæ, a quocumque, vel quocumque justo titulo, illa habuerit ac possideat; ergo majori ratione non possunt principes temporales circa privilegium fori aliquid disponere, quod in illius præjudicium cedat. Talis autem est cujuscumque legis editio, privilegii concessio, jurisdictionis delegatio, seu commissio, aut executionis jussio, quibus ecclesiastica libertas minuatur aut restringatur, et ideo omnes hujusmodi actiones vel dispositiones non solum illicitæ, sed etiam irritæ sunt et inanes, quia sine legitima potestate fiunt. Et ideo ut tales declarantur in Authentica Cassa, C. de Sacrosanct. Eccles., et cap. *Noverit*, et c. *Gravem*, de Sentent. excommunicat., et aliis multis, sub titulis de Immunit. Ecclesiar., de Foro comp., et de Judiciis.

13. *Objectio. — Solutio. — Privilegia, per reges ecclesiasticis personis concessa, ante Prælatorum acceptationem effectum non habent.* — Dices: posset rex temporalis in suo regno ecclesiasticam libertatem augere, concedendo, verbi gratia, ut clerici non solum ut rei, sed etiam ut actores possint laicos ad tribunal ecclesiasticum vocare; vel etiam concedendo ut temporales causæ inter laicos possint ad tribunal ecclesiasticum deferri, si rei velint, ut Constantinum concessisse legimus in c. *Omnes*, 11, q. 1. Ergo poterit, etiam quando sibi expediens videbitur, immunitatem restringere, ut æquitas servetur. Respondetur primo negando consequentiam, nulla enim æquitas hoc postulat. Tum quia rex temporalis potest privilegium favorabile Ecclesiis concedere, non tamen legem condere onerosam aut nocivam Ecclesiis, vel ecclesiasticis personis, quæ illas

obliget; tum etiam quia quilibet potest donationem a se factam augere, non vero minuere, quia prius liberalitatis est, et non tollit jus alterius, sed confert; posterius autem repugnat juri acquisito, et consequenter est contra justitiam. Atque ita in præsentem augere immunitatem ecclesiasticam de se opus est liberalitatis, et non repugnat justitiæ aut religioni, quia non est dispositio de juribus jam ecclesiasticis, sed de jure proprio, ut ecclesiasticum fiat, quod de se potius est opus religionis. At vero immunitatem restringere aut limitare liberalitatis non est, religionique derogat, et injustitiam involvit, quia est falcem mittere in alienam segetem. Deinde circa antecedens advertimus, licet possint principes temporales per nova privilegia clericorum exemptionem, aut jurisdictionem Episcoporum in temporalibus augere, nihilominus hæc privilegia non cogere Ecclesiæ Prælatos ut illa observent, sed necessarium esse eorum liberum consensum, ut effectum habeant, quia in tali materia nec vim coactivam nec directivam habere possunt, ut supra est ostensum. Et præterea ut talia privilegia a clericis acceptari valeant, necesse est ut legibus canonicis non sint contraria, quia contra illas nulla dispositio civilis valida esse potest.

14. *Solvuntur rationes dubitandi contra hanc partem propositæ. — Prima. — Secunda.* — Neque rationes dubitandi in principio hujus puncti positæ assertioni obstant. Ad primam enim dicimus, licet hoc privilegium, ut ab imperatore manavit, jus civile dici possit, tamen postquam per Ecclesiam est approbatum, esse, ut juristæ loquuntur, canonizatum, id est, jus canonicum effectum, materiamque ejus esse ad altiorem ordinem ecclesiasticarum rerum elevatam, et ideo sine consensu Pontificis revocari non posse. Quod de omni lege civili canonizata docuerunt Glossæ, Innocent., Dominicus, et alii apud Felinum, cap. 1 de Constit., n. 19; et Panormit., in cap. *Novit*, de Judic., n. 27. Ad secundam respondetur, principium illud, rem, per quas causas nascitur, posse dissolvi, tantum habere locum in his quæ pendent in fieri et conservari a causa; in præsentem autem licet exemptio, prout nunc consideratur, in fieri pendeat a voluntate concedentis, postquam vero data est, jam non pendet, quia, ut dixi, ad altiorem ordinem rerum est evecta. Accedit quod effectus ille per potentiorem voluntatem confirmatus est, et ideo per solam sæcularis principis voluntatem retractari non potest. Ideoque non est eadem

ratio de hoc privilegio, et aliis quæ subditis conferuntur.

15. *Tertia.* — Ad tertium imprimis dicimus, narrari facta, non tamen ostendi jure esse facta. Et ita Felinus, in cap. *Ecclesia*, de Constitut., respondet ad dictam legem, *Si quis curialis*, quod, licet de facto quoddam privilegium revocaverit, jure tamen non potuit. Idemque responderi potest ad alias leges, præsertim antiquas, quia imperatores in principio non satis perspectam habebant vim ecclesiasticæ immunitatis. Deinde vero dicitur aliqua forte fuisse privilegia, quæ vel nunquam fuerunt a Pontificibus acceptata, sed ad summum permissa, ut fortasse fuit privilegium datum a Constantino, quod laici possent ad ecclesiasticos judices appellare. Et si quæ talia fuerunt, per contrariam voluntatem vel usum revocari potuerunt, quia nec proprie pertinebant ad immunitatem, neque inter jura seu bona ecclesiastica computabantur, et ita cessant in illis rationes factæ. At vero privilegia, a Pontifice acceptata et probata, sine consensu Pontificis revocari non potuerunt, et ideo leges contrariæ vel effectum non habuerunt, vel non nisi Pontifice annuente tacite, vel expresse, illum consequi potuerunt. Quod videtur recognovisse rex Hispaniæ Alphonsus, in l. 54, tit. 6, part. 1, dicens, licet clerici ob clericatum in multis exempti sint, quædam vero esse in quibus Ecclesiæ placuit, ut non eximantur, hispane: *Tubo por bien la sancta Iglesia*, quasi diceret se non posse exemptionem tollere aut minuere, sed solum declarare quid in eo genere Ecclesia admiserit.

16. *Quarta ratio solvitur.* — Ad quartam respondetur, reges, qui nunc vivunt, comparari posse vel ad præcedentes quibus hæreditario jure succedunt, vel ad imperatores quorum regna ex parte aliqua occuparunt, et justo titulo cum suprema potestate civili possident. De prioribus dico succedere unumquemque in regno, eo modo quo antecessores illud habuerunt; si ergo ab aliquo antecessore privilegium hoc valide concessum est, eo ipso fuit illa jurisdictio ab illo throno regio separata, ideoque successor non potest cum ampliori jurisdictione illud hæreditare, nec separationem prius factam revocare, quia nullam potestatem consequitur respectu non subditorum. Et fere eadem ratio est de regibus supremis, qui nunc sunt in terris, quæ olim erant imperii; nam etiam obtinuerunt illa regna in eo statu, in quo sub imperatore antea erant, et ita non potuerunt juri Ecclesiæ derogare.

17. *Evasio. — Dissolvitur.* — Quod si quis dicat exemptionem hanc, ut est ab imperatoribus, a temporibus Friderici II incepisse, quo tempore jam multi erant supremi principes et reges christiani, qui constitutionem Friderici acceptare non tenebantur, respondetur imprimis (quidquid sit de antiquitate juris, et excellentia uniuscujusque regni, quod nunc examinare nobis necessarium non est), Fridericum non dedisse, sed innovasse, et ad pristinum ac debitum statum ecclesiasticam exemptionem reduxisse, prout ab antiquis imperatoribus concessa jam fuerat, ut in superioribus visum est. Deinde negari non potest quin omnia regna Romani orbis legem illam acceptaverint, et usu ac moribus observaverint, imo et in suis regnis propriis legibus confirmaverint, quod satis est ut hoc speciali titulo fuerit Ecclesiæ jus acquisitum. Cujus etiam sufficiens indicium est, quia, ut in aliquibus casibus possint contra exemptionem agere, privilegia ab Apostolica sede obtinuerunt, ut respondendo Barlaio, ejusque argumentum in ipsum retorquendo, Bellarminus notavit, ex Julio Claro, lib. 5, § ult., q. 36, n. 26, in fine; et Aufrerio, in Clementin. *Ut clericorum*, de Offic. Judicis ordinarii, limitation. 13. Et de republica Veneta similia privilegia refert Gigas, in tract. de Crimine læsæ Majestatis, sub Rubrica *Quis de illo cognoscat*, n. 20. Signum ergo est, hoc jus exemptionis in toto orbe Christiano receptum esse, et in eodem orbe esse quasi jus gentium, ideoque temporales reges non posse auctoritate sua illud revocare. De regibus vero supremis, qui fortasse de novo convertuntur ad fidem, jam supra dictum est posse ab Ecclesia cogi ad hanc exemptionem admittendam, et quasi cum illis contrahere, neque aliter illis ministros ecclesiasticos tribuere, nisi eos ab ipsorum temporali jurisdictione exemptos admittant. Quæ conditio, licet non expresse proponatur, in ipsa professione obedientiæ ad Pontificem Romanum includitur, ideoque hoc etiam titulo non possunt hujusmodi reges hoc privilegium revocare aut infringere.

18. *Etiam per Summum Pontificem non posse hoc privilegium simpliciter revocari.* — Tertio dicendum de Summo Pontifice, an possit hoc privilegium revocare, in quo eadem fere rationes dubitandi possent proponi. Illis tamen non obstantibus, breviter dico, etiam Summum Pontificem non posse privilegium hoc simpliciter et absolute revocare. Ita dicunt communiter Canonistæ, in cap. *Ecclesia*,

de Constit., ubi præcipue Panormitan., Decius et Felin., et in cap. 2 de Majorit. et obedient. ; Cardinalis, in Repetit., c. *Perpendimus*, de Sentent. excom., opposit. 7; Rebuff., in Concordat., tractat. ultim., ubi alios refert; et Jacobatius, lib. 1 de Concil., art. 6. Probatur autem hæc assertio, discurrendo breviter per tria jura, a quibus hæc exemptio originem ducere potuit. Et imprimis cum dixerimus esse immediate a jure divino naturali vel positivo, clarum est non posse per Pontificem revocari, et in hoc principio dicti auctores fundantur. Quo supposito, evidens est conclusio, quia Pontifex non potest divinum jus abrogare; ergo nec potest revocare privilegium jure divino immediate collatum et institutum, quia per hoc jus quoddam divinum abrogaret. Et hac ratione diximus supra, non posse Pontificem se ipsum hoc privilegio privare, quia jure divino est suæ dignitati annexum, neque potest ab illa sine ejusdem dignitatis diminutione divelli; ergo eadem ratione non potest universale privilegium cleri revocare, quatenus a jure divino est.

49. Verumtamen etiam ex hypothesi quod hoc privilegium non esset immediate collatum a Christo cæteris clericis infra Summum Pontificem, vera esset assertio de eodem privilegio, ut est ab hominibus. Et primo de jure civili, quia res est facilior. Non potest enim Pontifex renunciare huic privilegio, eo modo quo ab imperatoribus et regibus conferri potuit, et de facto collatum est, nisi abdicando a Sede sua omnem directam jurisdictionem temporalem ipsi collatam a principibus sæculi, eamque illis renunciando; hoc autem non potest facere Pontifex; ergo vel ex hoc capite non potest Pontifex hoc privilegium revocare. Major satis in superioribus declarata est. Minor probatur, quia Pontifex non est dominus absolutus bonorum et jurium suæ Sedis, etiam illorum quæ ab hominibus illi donata sunt, quia principaliter sunt data Christo, ipsi autem tantum ut Vicario ejus, et ideo non personæ, sed Sedi datæ sunt; ergo solum est illorum dispensator fidelis et prudens; ergo non potest suo arbitrio illa donare, alienare, vel dissipare. Et ob hanc causam non posset nunc Urbem aut reliquum patrimonium Petri imperatori reddere, aut alteri libere donare. Eadem autem, vel major ratio est de prædicta jurisdictione, postquam semel in potestatem et dominium Ecclesiæ translata est; nam inter temporalia bona est res magnæ æstimationis, et Ecclesiæ magis necessaria ad

ejus decorem et bonum regimen, quam temporale regnum, vel similia bona temporalia; ergo multo minus potest jurisdictionem illam et potestatem relinquere, et sedem suam illa privare.

20. *Ex parte clericorum suadet assertio. — Excusatio quædam rejicitur.* — Deinde ex parte clericorum non minus evidenter hoc ostenditur; nam per hoc privilegium etiam illis est jus acquisitum, per quod specialem libertatem a temporali jugo consecuti sunt, et illius libertatis facti sunt domini; ergo non potest Pontifex pro suo arbitrio eos privare hoc jure acquisito, seu libertate, cujus sunt domini; ergo nec potest revocare privilegium illud, ut ab imperatore datum, quia per talem revocationem dicto jure et libertate clerici privarentur, iterumque potestati sæculari subjicerentur. Dices, hoc argumento recte probari, non posse Pontificem sine causa privare clericos illo jure acquisito, ex causa tamen posse. Respondetur, tam necessariam esse exemptionem hanc statui clericali, ut nulla causa justa excogitari possit, propter quam totus ecclesiasticus status juste aut valide possit tanto beneficio privari. Itaque ut aliquis clericus in particulari interdum hac libertate privetur, poterit interdum ex parte illius sufficiens causa intervenire, ut ex supra dictis intelligi potest, quoniam clerici in pœnam criminum, vel quia statum clericorum non servant, interdum hoc privilegio, vel omnino, vel ex parte privantur. Respectu vero totius Ecclesiæ et status clericalis, nulla ratio vel causa sufficere potest ad talem mutationem, seu revocationem juste faciendam, et ideo neque valide in tali materia fieri potest.

21. *Non potest Pontifex omnia jura immunitatem concedentia abrogare. — Objectio.* — Atque hinc tandem idem facile probatur de eodem privilegio, ut per jus canonicum est stabilitum, quia non posset nunc Pontifex totum jus canonicum concedens vel confirmans hoc privilegium abrogare. Quia non est illi data potestas in destructionem, sed in ædificationem; talis autem abrogatio nullum commodum posset Ecclesiæ afferre, sed potius perturbationem et alia nocumenta. Quia eo ipso velent christiani principes potestatem in clericos usurpare. Nam etiam stante jure canonico vix possunt in officio contineri; quid ergo futurum esset si jus canonicum in hac parte abrogaretur? Dices, licet male faciat princeps seu Pontifex abrogando sine causa vel ratione legem a se vel a suis prædecessoribus constitutam, nihilominus si id faciat, factum tenere, quia

valor talis legis ex legislatoris voluntate absolute pendet; ergo similiter in præsentia illa abrogatio vel revocatio valida esset, quamvis injusta.

22. *Solutio.* — Respondeo imprimis talem revocationem non solum fore injustam ex illa generali ratione, quod est contra justitiam legalem, sed etiam alia speciali, scilicet, quia, non obstante dicta suppositione, adhuc esset contra jus divinum, saltem præcipiens ut talis exemptio sit in Ecclesia quoad commode fieri potest, et ex hac parte esset fortasse talis revocatio non solum injusta, sed etiam invalida, quia juri divino contraria. Secundo dicitur, quando lex semel posita contulit jus, et mutationem in ipsis rebus fecit, non posse sine causa boni communis ita abrogari, ut subditi priventur rebus vel juribus jam acquisitis; quia ergo status clericalis perpetuum jus immunitatis per hanc legem canonicam acquisivit, non potest per revocationem, sine causa et temere factam, valide illo jure privari. Denique dico, quidquid sit de hypothetica quæstione, an, si talis revocatio fieret, valida esset, non esse timendum quod talis revocatio aliquando fiat, quia cum non posset fieri sine magno dispendio et perturbatione universalis Ecclesiæ, non permittet Spiritus Sanctus, cujus speciali providentia Ecclesia regitur, ut Pontifex in suæ potestatis usu tam graviter erret. Et ita considerando illam potestatem, non ut pure substat voluntati humanæ, sed præcipue ut a Spiritu Sancto regitur, dicimus non posse Pontificem talem revocationem facere, quia esset intolerabilis error moralis contra universale bonum Ecclesiæ, ut alibi in præcepto decimarum declaravi¹.

CAPUT XXXI.

UTRUM PRIVILEGIUM CLERICORUM POSSIT PER RENUNCIATIONEM AMITTI VEL DIMINUI?

1. *Per voluntariam renunciationem hoc privilegium amitti non potest. — Privilegium fori respectu privilegiatorum inducit præceptum.* — Resolutio est, hanc ecclesiasticam immunitatem, per renunciationem eorum quibus concessa est, propria voluntate et auctoritate factam, amitti non posse, quia a nullo potest valide et efficaciter renunciari. Hæc assertio, quatenus peculiari ratione ad Summum Pon-

¹ Tom. 1 de Relig., tract. 1, l. 1, cap. 14, n. 10.

tificem pertinere potest, in cap. 7 hujus libri tractata est. Quoad cæteros vero intelligi potest vel de singulis personis, vel de toto clero, seu statu clericali. De singulis ergo personis traditur expresse ab Innocentio III, in c. *Si diligenti*, de Foro compet., redditque rationem his verbis: *Cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat; sed potius toti collegio ecclesiastico publice sit indultum, cui privatorum pactio derogare non potest.* Unde concludit talem renunciationem etiam juramento firmatam validam non esse, nec tale juramentum obligare, quia est contra bonos mores. Talis enim renunciatio est injusta et sacrilega, quia est injuriosa statui clericali. Atque hoc jus ante Innocentium traditum erat, ut ipse notat, in Concilio Carthaginensi III, c. 9, cap. *Placuit*, 2, 11, q. 1, ubi peculiari pœna puniuntur clerici huic privilegio renunciantes, tam in criminali quam in civili causa. Idemque de privilegio canonis statuitur in cap. *Contingit*, 1, de Sentent. excom. Ex quibus juribus colligitur notanda differentia inter hoc privilegium et alia, quæ in favorem privatorum conceduntur; nam hæc, quæ privata jura dicuntur, non habent vim legis et præcepti respectu eorum quibus conceduntur, sed potius sunt quasi permissiones, seu dispensationes, seu favores quibus uti possint, si velint. Hoc vero privilegium, quia continet publicum jus, habet vim præcepti, non solum respectu aliorum, sed etiam respectu privilegiatorum, quia non solum eis tribuit favorem, sed etiam præcipit ut illo utantur, seu prohibet ne illud renuncient; aliis autem jubet ne illud violent, etiam si clerici consentiant.

2 Unde quoad utramque partem, per hoc jus canonicum, non solum revocatum, sed etiam emendatum est jus civile Justiniani, in l. *Si quis in conscribendo*, C. de Episc. et cleric., in qua statuebatur, *si clericus promiserit non uti suo privilegio fori, non posse adversus sua pacta venire*; et in simili l. *Si quis*, Cod. de Pactis, ubi præcipitur iudicibus laicis ut eam legem observari faciant. Et ratio in utroque loco redditur, *quia est regula juris antiqui, omnes licentiam habere, his quæ pro se introducta sunt renunciare.* Verumtamen lex illa semper nulla fuit, et in ea condenda graviter excessit imperator (fortasse per ignorantiam), tum quia disposuit in materia non sua, et circa personas sibi non subjectas; tum etiam quia nititur falso fundamento, quia vel non intellexit vim et naturam hujus privilegii, quod non propter privata commoda personalia, sed